

musicAeterna & Currentzis – *La Patètica* de Txaikovski

Palau 100

Diumenge, 14 de maig de 2023 – 20 h

Sala de Concerts

Amb la col·laboració de:

Membre de:

Programa

musicAeterna

Teodor Currentzis, director

I

Richard Strauss (1864-1949)

Metamorfosis

II

Piotr Ílitx Txaikovski (1840-1893)

Simfonia núm. 6, en Si menor, op. 74, “Patètica”

Adagio – Allegro non troppo

Allegro con grazia

Allegro molto vivace

Final. Adagio lamentoso

Concert inclòs dins de les activitats de l'Any Domènech i Montaner

Durada aproximada del concert: primera part, 30 minuts | pausa de 20 minuts | segona part, 52 minuts.

#clàssics #nousreferents

Poema

el terra i el cel

dibuixa dues línies horitzontals, paral·leles.
comença per la de sota.

deixa-hi, a l'entremig,
prou espai per respirar, per morir-hi.

desvesteix l'ull.
arrisca't a no dir-hi la teva.

Eduard Escoffet

El terra i el cel (LaBreu edicions, 2013)

Any Domènech i Montaner

Les *Metamorfosis* de Richard Strauss i el Palau de la Música Catalana

Richard Strauss compon *Metamorfosis* com una obra “*que li surt de l'ànima*” davant el bombardeig l'any 1943, durant la Segona Guerra Mundial, del Teatre Nacional de Munic, on havia dirigit. “*A la meua vellesa ja no hi ha esperança*”, va manifestar.

Temps abans, Lluís Domènech i Montaner s'havia declarat igualment abatut pel bombardeig de la catedral de Reims, l'any 1914, a la Primera Guerra Mundial, que havia vist al setmanari francès «L'Illustration», amb les dramàtiques imatges fotogràfiques inicials que es publicaven a tot Europa.

Els crítics musicals han reconegut en el tema de *Metamorfosis* el motiu principal de la “Marxa fúnebre” de la *Simfonia Heroica* de Beethoven, crit de dolor davant la invasió napoleònica d'Europa (1806).

Metamorfosis de Richard Strauss és l'il·lustre exemple de modulació a partir de l'estructura bàsica de la composició que esgota totes les possibilitats de la música per meditar, finalment, sobre ella mateixa.

Al Palau de la Música Catalana, Lluís Domènech i Montaner fa evolucionar el discurs arquitectònic i estètic a partir d'una clara estructura, tot creant una modulació basada en una sèrie de diafragmes visuals que condueixen fins a la boca de l'escenari, on sona la Música. Una *metamorfosi* on la Natura pren protagonisme creant un magnífic “Jardí de Pedra”.

Lluís Domènech Girbau, Besnet de Lluís Domènech i Montaner

Comentari

Testaments

Sí. Aquesta hauria de ser la paraula clau: testaments. Les dues peces d'aquest programa comparteixen una gran quantitat d'aspectes que em fan gairebé impossible de parlar-ne per separat, malgrat que, per descomptat, també presenten una colla de diferències. Però com va dir Borges –amb *Funes el memorioso*–, pensar és oblidar diferències. Oblidem (i pensem...).

En alguna enquesta que he llegit una hora o altra, s'esmentava que prop del 90% de les simfonies acaben en tonalitat major, és a dir, *happy end*. Tot i que la peça dugui al títol una cosa com en... “X menor”, el final és gloriós, exultant, esclatant, o com a mínim, la joia hi queda palesa. Des de la *Missa en Si menor* de Bach, que acaba amb el “*Dona nobis pacem*” en Re major, passant per Mozart i el seu *Concert per a piano, KV 466*, en Re menor; i d'aquí a la *Cinquena* i la *Novena* de Beethoven; i d'aquí a la *Segona* de Mahler (... i la *Tercera*, la *Cinquena*, la *Setena*), i també de Xostakóvitx, les seves *Cinquena*, *Sisena* i *Desena*; a totes, llegiu-ho bé, assoleixen el “triomf” després de moments d'angúnies i patiment dolorosos i feixucs. El lema *per aspera ad astra* (de l'aspror a les estrelles, o potser més aviat, “a través de l'esforç, el triomf”...) ens ofereix una metàfora de la lluita victoriosa sobre la foscor, la mort, el no-res o, simplement, les contingències de la vida.

Però... aquest no és el cas.

Les *Metamorphosen* i la *Patètica* comencen en les sonoritats llòbregues de les cordes baixes, es recreen en melodies descendents, imposen la seva calma introspectiva basant-se en un *tempo* lent i en ben pocs minuts (o segons!) quedem instal·lats al drama i la tragèdia. En algun moment sortim a la superfície, respirem aires optimistes, recordem velles gestes o moments d'alegria, per tornar després de variades “metamorfosis” a submergir-nos, encara més avall, en la negritud, la cosa fúnebre i el “patetisme”, entenent-ho tot plegat com el *pathos*, amb tot el que pot suposar d'anímic i tràgic: el dol, el plany, la destrucció, la premonició de la mort.

Per un costat, Strauss, octogenari, ja considera acabada la seva vida després dels bombardeigs que el març del 1943 van destruir els seus teatres adorats de Dresden i, sobretot, de Munic, on es va estrenar *Tristan* i on el seu pare va tocar la trompa durant més de quaranta-nou anys. Els alemanys perden la guerra, Hitler se suïcida, els russos entren a Berlín i Strauss compon. Per un altre costat, Txaikovski, uns setanta anys abans, també componia el seu rèquiem particular. Malgrat que el debat musicològic sobre la seva mort per còlera o “suïcidi per honor” encara no s’ha escatit, sí que és cert que vuit dies després de l’estrena va morir amb uns ronyons destrossats. Sant Petersburg havia d’escoltar Txaikovski, l’octubre del 1893, amb una peça el final de la qual era lent i en to menor, amb el risc de no ser comprès ni valorat.

Però anem una mica més al detall. Què és el que es “metamorfosa” a les *Metamorphosen* de Strauss? Doncs encara no ho sabem amb precisió. D’una banda, s’argumenta que alguns esborranys de l’obra els va començar anys abans com a “Dol per Munic” i que, amb el temps, després potser de llegir les *Metamorfosis* d’Ovidi o bé poemes de Goethe, l’obra es va “metamorfosar” en la que coneixem. També es pot pensar que les citacions que s’hi fan de Wagner i Beethoven (juntament amb d’altres del propi Strauss) suposessin una transformació constant que culmina amb la més gran de totes: els darrers compassos en què tenim la frase “*In memoriam*” i la citació directa de la “Marxa fúnebre” de l’*Eroica* de Beethoven. Tot deixat a les mans de 23 instruments solistes: 10 violins, 5 violes, 5 violoncel·ls i 3 contrabaixos en una textura harmònica tonal de factura straussiana. Com un únic i gegantí “Adagio” d’uns 25-30 minuts de durada, les cordes ens embolcallen amb calidesa sense sacsejades ni xerrameques buides. Tres notes sembla que ens avisen constantment del celebradíssim tema del destí beethovenià amb un final –ja ho hem esmentat– que tanca la fúnebre marxa. El 1945 tota aquesta viscosa massa tonal devia semblar una extravagància..., però Strauss compon el que li ve de gust, com li ve de gust i per les raons que li venen de gust: un testament a una cultura que s’enfonsa per entrar a la posició d’“Alemanya any zero”. Així doncs, una metamorfosi.

D'altra banda, Txaikovski feia el mateix, però no amb la Rússia tsarista, sinó amb la seva pròpia vida. Malgrat que al segon moviment ens fa ballar un vals curiós, no en 3/4 sinó en 5/4 (hi ha qui diu que fan falta dos peus i mig per ballar-lo...), aquest “vals” no és gens matusser, sinó que està ple d'elegància i gràcia txaikovskiana; i, malgrat que passem el tercer moviment amb una desmesurada força optimista, quan arribem al quart, acabarem com hem començat: enfonsats en la misèria del dolor i la solitud després d'haver recorregut fins a sons *ppppp* (sí, fins a cinc *piani* escriu Txaikovski, l'hiperultra *pianississimo*...). Si voleu, no aplaudiu... (i molt menys al final de la marxa, amb un esclat triomfal que enganya l'auditori desprevingut).

¿I per raó de què hem d'endinsar-nos en aquests mons plens de neguit i ombrívols? Quina és la recompensa per transitar per tant de dolor i de tristesa? Per què s'ha d'exercir la il·lusió de la felicitat i tornar al que és inanimat? No ho sé..., d'això tracten els misteris de l'experiència estètica. Només sé que qui menarà aquest viatge d'anada i tornada a l'abisme és el jove grec Teodor Currentzis i els seus “músics eters”, que pel seu enregistrament de la *Patètica* han rebut reconeixements públics i, de ben segur, les seves *Metamorphosen* no s'haurien d'allunyar d'aquesta excel·lència. Cal assumir Currentzis no solament com un director, sinó que va més enllà, cal fer-ho com un actor, un dramaturg de la música que ens tenia acostumats a veure'l amb els seus músics dempeus, sense batuta, però que ara incorpora abillament i actituds més sobris però que en la seva *performance* es mostra sempre en estat de trànsit. Alguns ho poden qualificar d'efectes mediàtics, d'*enfant-terrible*, de la cultura de la cancel·lació cultural, dels seus efectismes o d'una gestualitat calculada... El propi Currentzis només parla d'“*amistat i honestedat total entre els seus músics*”. Però aquests judicis depassen la música mateixa. Vós decidireu.

Afrontem, doncs, dos testaments musicals, dues peces musicals que ens han estat llegades com a antítesi del “final feliç”, que han esdevingut un exercici a l'estil *memento mori*; en definitiva, a dues obres d'art que són, així mateix, testimonis del millor de la música occidental, del Romanticisme madur i d'un altre més que tardà. La mort, la destrucció, les tragèdies i les ombres –les artístiques, evidentment...– també poden proporcionar plaer.

Carlos Calderón Urreiztieta, doctor en humanitats

Avançament de temporada
2023–2024

Palau
de la Música
Catalana

—*Palau 100*

19.10.23

Ensemble Pygmalion & Pichon
—*Requiem* de Mozart

26.10.23

London Symphony Orchestra
& Pappano
—*Així parlà Zaratustra* de Strauss

21.11.23

Orquestra Nacional de Lió
& Znaider
—*Simfonia núm. 1* de Brahms

21.12.23

Accentus, Insula Orchestra
& Equilbey
—*El Messies* de Händel

22.01.24

Orquestra Filharmònica
de Dresden & González
—Mahler i Strauss

13.02.24

Balthasar Neumann
& Hengelbrock
—*Requiem* de Brahms

14.02.24

Balthasar Neumann
& Hengelbrock
—*Lobgesang* de Mendelssohn

18.03.24

Monteverdi Choir, English
Baroque Soloists & Gardiner
—*Israel a Egipte* de Händel

22.04.24

Philharmonia Orchestra
& Gardiner
—*Sisena* de Dvořák

28.05.24

Los Angeles Philharmonic
& Dudamel
—*Simfonia del Nou Món*
de Dvořák

Abona't a Palau 100 (10 concerts) a partir de 202 euros a
www.palaumusica.cat i a Taquilles del Palau.
Abonaments a la carta a la venda a partir del 15 de maig.
Entrades individuals a la venda a partir del 29 de maig.

Biografies

musicAeterna

© Alexandra Muravyeva

L'orquestra musicAeterna és un dels conjunts russos més sol·licitats. Està integrat per músics de dotze països i una vintena de ciutats russes. El seu repertori abasta obres mestres antigues, així com dels segles XIX i XX, i composicions experimentals contemporànies.

Va ser fundat el 2004 per Teodor Currentzis a Novosibirsk, i del 2011 al 2019 va formar part del Teatre d'Òpera i Ballet de Perm, on Currentzis aleshores era el director artístic. El setembre del 2019 musicAeterna va iniciar una nova fase, com a institució independent i amb patrocini privat. La residència creativa de l'orquestra actualment té la seu a la llegendària Dom Radio de Sant Petersburg. Allà, musicAeterna ha creat un centre multidisciplinari per a la cultura i l'educació que du a terme programes amb projectes experimentals i de recerca únics que abasten múltiples àrees de l'art modern.

Amb Teodor Currentzis, l'orquestra musicAeterna periòdicament fa gires per Europa i la resta del món, amb actuacions a sales de prestigi, com la Konzerthaus de Viena, Philharmonie de Berlín, Elbphilharmonie d'Hamburg, Filharmònica de Munic, Philharmonie de París, Philharmonie de Colònia, Festspielhaus de Baden-Baden, Auditorio Nacional de Madrid i La Scala de Milà. El 2019, l'abast de les seves gires es va ampliar considerablement. Així, el mes de febrer musicAeterna va debutar al Japó i pel novembre va fer-ho als Estats Units. El «New York Times» va qualificar-ne l'actuació com un dels esdeveniments clau de l'any.

També és una convidada habitual en festivals internacionals, com la RUHRtriennale, Festival de Klara, Festival d'Ais de Provença i Festival Diaghilev. El 2017 va esdevenir el primer conjunt rus a tenir l'honor d'oferir el programa d'obertura del festival de música més prestigiós del món: el Festival de Salzburg. La formació hi va interpretar *La clemenza di Tito* (producció de Peter Sellars) i el *Requiem* de Mozart. Des d'aleshores, musicAeterna hi ha participat habitualment.

Teodor Currentzis i musicAeterna són artistes en exclusiva de Sony Classical. Els seus enregistraments de Mozart, Mahler, Beethoven, Txaikovski, Rameau i Stravinsky han rebut premis musicals de gran prestigi, com l'ECHO Klassik, Edison Klassiek, Premi de l'Acadèmia Japonesa del Disc i el Premi d'Òpera de la «BBC Music Magazine».

Teodor Currentzis, director

© Anton Zavjyalov

És el fundador i director artístic de l'orquestra i cor musicAeterna. Des del 2018 també és el director principal de la Radio-Sinfonieorchester Stuttgart des SWR.

Nascut a Grècia, on va començar els estudis musicals, esmenta Rússia com la seva llar des del 1994, en què va començar a estudiar direcció al Conservatori de Sant Petersburg, sota el mestratge del llegendari professor Ilya Musin.

El 2004, durant la seva etapa com a director principal del Teatre d'Òpera i Ballet de Novosibirsk (2004-2011), fundà l'orquestra i cor musicAeterna, amb els quals treballa la música sacra medieval, òpera barroca i peces experimentals de compositors contemporanis d'avantguarda, incloent-hi encàrrecs. Entre els anys 2011-2019 va ser director artístic del Teatre d'Òpera i Ballet de Perm. El 2019 Teodor Currentzis i musicAeterna es van traslladar a Sant Petersburg, tot convertint Dom Radio en la seva seu creativa.

Currentzis és un dels fundadors de Territory, festival-escola internacional d'art contemporani que va crear el 2006. Des del 2012 és el director artístic del Festival Diaghilev, que se celebra a Perm, la ciutat natal del famós empresari Serguei Diaghilev.

Amb musicAeterna i la SWR, Teodor Currentzis fa gires per Europa i la resta del món de manera habitual amb actuacions en sales de prestigi. Com a director d'escena i director musical, ha treballat amb els principals teatres d'òpera de Rússia i d'Europa, com l'Opéra de París, Bayerische Staatsoper, Opernhaus de Zuric, Teatro Real de Madrid i Teatre Bolxoi. També ha col·laborat amb figures clau del teatre modern occidental: Robert Wilson, Romeo Castellucci, Peter Sellars, Dmitri Txerniakov i Theodoros Terzopoulos, entre d'altres. És un convidat habitual de la RUHRtriennale, com també dels festivals de Salzburg, Lucerna i Ais de Provença.

Teodor Currentzis i musicAeterna són artistes en exclusiva de Sony Classical. Els seus enregistraments de Mozart, Mahler, Beethoven, Txaikovski, Rameau i Stravinsky han rebut nombrosos premis internacionals, com l'ECHO Klassik, Edison Klassiek, Premi de l'Acadèmia Japonesa del Disc i el Premi d'Òpera de la «BBC Music Magazine». Teodor Currentzis ja ha rebut la Màscara d'Or (el prestigiós premi teatral rus) nou vegades en la seva carrera. A més, també ha estat distingit amb el premi Kairos de la Fundació Toepfer. El 2018, el cor musicAeterna va ser guardonat als Premis Internacionals d'Òpera.

També et pot interessar...

Palau Piano

Dijous, 01.06.23 - 20 h
Sala de Concerts

Seong-Jin Cho, piano

J. Brahms: *Klavierstücke*, op. 76 (moviments núm. 1, 2, 4, 5)
R. Schumann: *Estudis simfònics*, op. 13

Preus: de 25 a 35 euros

Palau Cambra

Dilluns, 05.06.23 - 20 h
Sala de Concerts

Patricia Kopatchinskaja, violí **Fazil Say**, piano

L. Janáček: *Sonata per a violí i piano*
J. Brahms: *Sonata per a violí i piano núm. 3, en Re menor*, op. 108
B. Bartók: *Sonata per a violí i piano núm. 1*, op. 21, Sz 75, BB 84

Preu: 35 euros

Palau Grans Veus

Dimarts, 06.06.23 – 20 h
Sala de Concerts

Joyce DiDonato, soprano
Il Pomo d'Oro
Maxim Emelyanychev, director

Eden

Obres d'Ives, Portman, Cavalli, Händel, Gluck, Mahler, Wagner,
Valentini, Marini i Mysliveček

Preus: de 30 a 60 euros

Mecenes d'Honor

Mecenes Protectors

Mitjans Col·laboradors

Col·laboradors

Armand Basi – Bagués-Marsiera Joiers – Balot Restauració – Calaf Grup – Cardoner Grup – Catalonia Hotels & Resorts – Coca-Cola – Col·legi d'Enginyers de Camins, Canals i Ports – Deloitte – Eurofirms Group – FC Barcelona – Fundació Antiques Caixes Catalanes – BBVA – Fundació Caixa d'Enginyers – Fundació Castell de Peralada – Fundació Metalquímia – Gómez-Acebo & Pombo – Helvetia Compañía Suiza S.A. de Seguros y Reaseguros – Illy – La Fageda – Nexo – Quadis – Saba Infraestructures, S.A. – Scasi Soluciones de Impresión S.L.

Amics Benefactors

Ascensores Jordà, S.A. – Fundació Antoni Serra Santamans – Inclos Interiorisme, S.L. – Veolia Serveis Catalunya S.A.U. – Salvador Viñas Amat

Benefactors Palau XXI

Mª Dolors i Francesc – Elvira Abril – Pere Armadàs Bosch – Rosamaria Artigas i Costajussà – Professor Rafael I. Barraquer Compte – Francesc Xavier Carbonell Castellón – Lluís Carulla Font – Mariona Carulla Font – Josep Colomer Maronas – Isabel Esteve Cruella – Pere Grau Vacarissas – Jordi Gual i Solé – Maria José Lavin Guitart – Ramón Poch Segura – M^a. del Carmen Pous Guardia – Juan Manuel Soler Pujol – Daniela Turco – Joan Uriach Marsal – Joaquim Uriach Torello

PALAU
DE LA
MÚSICA
ORFEÓ
CATALÀ

